

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора,
дійсного члена (академіка) НАПН України
Сисоєвої Світлани Олександрівни на дисертаційне дослідження
Сапогова Микити Володимировича на тему
«Формування професійно-педагогічної компетентності
магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 – професійна освіта (за спеціалізаціями)**

Актуальність обраної теми дослідження. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, перехід до цифровізації всіх сфер суспільного життя, широке використання Smart-технологій докорінно змінює парадигми розвитку вищої освіти, вимоги до професійної підготовки компетентних фахівців, зокрема у галузі освітніх наук. Водночас інтеграційні та глобалізаційні процеси, інтелектуалізація виробництва сприяють формуванню нового соціального замовлення – розроблення ефективних моделей професійного становлення магістрантів на основі визнання якісно іншого статусу магістерської підготовки як базового інституту формування інтелектуальної еліти України.

Варто підкреслити, що магістри є квінтесенцією системи вищої освіти та основою науково-технічного прогресу, оскільки саме таке розуміння магістерської підготовки закладено у філософії магістратури: цілісність у формуванні знань, умінь та навичок та постійна готовність до негайного реагування на швидкоплинні зміни в науці та технологіях.

У цьому контексті варто відзначити надзвичайну актуальність дисертаційного дослідження Микити Володимировича Сапогова та його спрямованість на вирішення практичних завдань професійної підготовки магістрантів з освітніх, педагогічних наук в університетах.

Актуальність обраної проблеми належним чином доведено автором та

адекватно відображено у чітко сформульованому науковому апараті дослідження, котрий відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії та є достатнім для розв'язання всіх поставлених завдань, окреслених дисертантом. Визначена автором логіка дослідження, відображена у структурі дисертаційної роботи, є послідовною, відповідає науковій проблемі та спрямована на системне її вирішення.

Актуальність теми підтверджується також і тим, що дисертаційне дослідження виконане відповідно до науково-дослідної теми кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Методологія і технологія педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (номер держреєстрації 0111U001620) та держбюджетної теми «Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (номер держреєстрації 0115U002571).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується застосуванням під час її виконання методології, адекватної меті і завданням, специфіці об'єкта і предмета дослідження. Основу методології дослідження становлять *педагогічні теорії*: (розвивального, проблемного, диференційованого, евристичного, знаково-контекстного, дистанційного, персоніфікованого, змішаного навчання) і *методологічні підходи* (цільовий, компетентнісний, деонтологічний, діяльнісний, аксіологічний, системний, особистісно-орієнтований, акмеологічний, синергетичний), які забезпечують цілісність дослідження процесу формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій;.

Обґрунтованість результатів дослідження підтверджується застосуванням достатнього комплексу методів (теоретичних, емпіричних, методів математичної статистики тощо), перелік яких докладно представлено у вступній частині роботи, а також під час характеристики етапів

експериментальної роботи. Як позитивне варто підкреслити, що методи підібрано та застосовано відповідно до конкретних завдань експериментального дослідження.

Достатньо широкою є експериментальна база дослідження. Результати дослідження впроваджено в освітній процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/35 від 24.06.2020 р.); Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01-28/1106 від 25.06.2020 р.); Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 1/752-1 від 30.06.2020 р.); Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 290 від 10.07. 2020 р.); Державного вищого навчального закладу «Переяслав - Хмельницький державний педагогічний університет» (довідка № 369 від 25.06.2020 р.).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується також апробацією результатів дослідження. Дисертант представив основні положення своєї дисертації на наукових і науково-практичних конференціях різних рівнів (міжнародних, всеукраїнських), інших науково-практичних заходах.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у тому, що: *вперше* визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій (створення інноваційного контенту дисциплін педагогічного циклу засобами таксономічного підходу задля змістового забезпечення Smart-технологій; упровадження дуальної освіти як засобу формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів в умовах використання Smart-технологій; забезпечення цифрової грамотності магістрантів з освітніх наук у процесі суб'єктної діяльності з використанням Smart-технологій); виокремлено компоненти професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук, визначено критерії, показники та рівні її сформованості; запропоновано модель формування професійно-

педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій; *уточнено* теоретичну сутність поняття «професійно-педагогічна компетентність магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій»; *подальшого розвитку набули* сучасні форми і методи навчання, спрямовані на формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій.

Практичне значення результатів дослідження полягає у: визначенні діагностичного інструментарію, що уможливило здійснення моніторингу формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій; розробці та впровадженні в освітній процес педагогічних університетів методичного забезпечення педагогічних умов формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій; розробленні навчально-методичних матеріалів для педагогічних дисциплін професійної підготовки магістрантів з освітніх наук; створенні інформаційно-освітнього сайту та блогу викладача, присвяченого професійно-педагогічній компетентності магістрантів з освітніх наук; розробці методичних рекомендацій формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій. Матеріали дослідження можуть бути використані в системі фахової підготовки магістрантів з освітніх наук з метою формування їхньої професійно-педагогічної компетентності.

Оцінка структури та змісту дисертації

Варто відзначити логічну і послідовну структуру дисертації, яка містить вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, списки використаних джерел до кожного розділу. Сформована автором джерельна база вирізняється різноманітністю і достатньою структурною повнотою. Вона включає 377 найменувань, з них 35 – іноземними мовами, що слугує безперечним доказом інформативності та валідності представленої дисертаційної роботи. Особливого схвалення заслуговують Додатки до дисертації, які є вагомими, належно оформлені та повною мірою

відповідають завданням дослідження та послідовності викладу дисертаційного матеріалу.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; сформульовано гіпотезу; окреслено комплекс методів дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; охарактеризовано експериментальну базу; представлено відомості про апробацію та впровадження основних результатів дослідження, публікації, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – «Формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій як педагогічна проблема» – визначено сутність професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук як наукової категорії в умовах Smart-освіти; проаналізовано основні сучасні теоретичні та методичні підходи до розуміння феномену Smart-технологій; визначено особливості використання Smart-технологій у підготовці магістрантів в університетах зарубіжних країн.

У другому розділі – «Модель та педагогічні умови формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами smart- технологій» – обґрунтовано розроблені автором педагогічні умови, до яких віднесено: створення інноваційного контенту дисциплін педагогічного циклу в контексті таксономічного підходу задля змістового забезпечення Smart-технологій; упровадження дуальної освіти як засобу формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів в умовах використання Smart-технологій; забезпечення цифрової грамотності магістрантів з освітніх наук у процесі суб'єктної діяльності з використанням Smart- технологій. Також у цьому розділі розкрито технології методичного супроводу кожної педагогічної умови.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами smart-технологій» – визначено

компонентну структуру професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук, критерії, показники та рівні її сформованості; розроблена методика діагностування та визначено стан сформованості професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук; представлено аналіз результатів експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій.

Найбільш суттєві наукові результати дисертації:

1. Здійснення міждисциплінарного аналізу проблеми формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук, доведення її актуальності, визначення шляхів вирішення, одним з яких є орієнтація професійної підготовки магістрантів на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема Smart-технологій.

Автором систематизовано погляди науковців та запропоновано авторське тлумачення базового поняття дослідження: визначено сутність поняття *«професійно-педагогічна компетентність магістрантів з освітніх наук»*, яке потрактовується як загальна здатність, що базується на предметних та базових педагогічних знаннях, контекстуальних та творчих професійних уміннях, потенційних можливостях неперервного професійного розвитку; гносеологічній обізнаності, світоглядних та загальнокультурних позиціях; володінні новітніми освітніми та Smart-технологіями; орієнтації на педагогічні, професійні та загальнолюдські цінності; транснаціональну свідомість та національну ідентичність, полікультурну відкритість.

Поняття *«формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук»* розглядається автором як процес усвідомлення та прийняття студентською молоддю ідей суспільної цінності професійно- педагогічної діяльності, що інтеріоризуються у форматі пізнавальної й практично-продуктивної професійно спрямованої діяльності перманентно зростаючої складності та виявляються у професійно важливих видах діяльності. Формування професійно-педагогічної компетентності

магістрантів з освітніх наук ефективно відбувається у процесі застосування Smart-технологій при вивченні дисциплін педагогічного циклу.

2. Обґрунтування основних теоретичні засади та характеристик Smart-технологій. Автором з'ясовано, що *концепція* Smart-освіти побудована на ідеях мобільності, доступності отримання цифрових послуг задля створення нових знань, Smart-супроводження за умови його ідентичності природньому інтелекту, створення інтелектуального інформаційного середовища в умовах цифровізації суспільства. *Мету* використання Smart-технологій визначено автором як створення освітньо-інформаційного середовища, що забезпечує належний рівень сформованості професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук на основі співпраці, комунікації та роботи в команді, соціальної відповідальності, здатності критично й творчо мислити, ефективно вирішувати проблеми. Основними *характеристиками Smart-технологій* в освіти, що є важливими для формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів, автором визначено такі: доступність, мобільність й безперервність доступу навчальної інформації; застосування різних мотиваційних моделей дидактичної взаємодії; вимірювання результативності освітнього процесу показниками компетенцій.

3. Науковий аналіз зарубіжного досвіду підготовки магістрантів засобами Smart-технологій, котрий дозволив виокремити *стандарти якості* педагогічної освіти: високі характеристики кадрового складу; інтеграція науки з викладацькою діяльністю та впровадження результатів в освітній процес; зв'язок з закладами освіти, роботодавцями; інтернаціоналізація університетської освіти. *Провідними тенденціями* формування професійно-педагогічної компетентності магістрів за кордоном визначено: реалізацію рішень Болонського процесу; застосування кредитно-модульної системи навчання; впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних та Smart-технологій, інтерактивних методів навчання; здійснення моніторингу якості освіти на основі сучасних інформаційних платформ та програм.

4. Обґрунтування структури професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук, що складається з трьох компонентів: гносеологічного, праксіологічного, аксіологічного. Визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук. Когнітивний критерій щодо визначення сформованості гносеологічного компоненту професійно-педагогічної компетентності конкретизовано у таких показниках: педагогічні базові знання; педагогічне та критичне мислення; когнітивна гнучкість. Діяльнісний критерій щодо визначення сформованості праксіологічного компоненту професійно-педагогічної компетентності конкретизовано в показниках: комплексне багаторівневе вирішення проблем, в основі якого аналітично-прогностичні уміння; оцінка та прийняття рішень, в основі проєктивно-конструктивні уміння; інформаційно-медійні уміння. Ціннісно-мотиваційний критерій щодо визначення сформованості аксіологічного компоненту професійно-педагогічної компетентності конкретизовано через комплекс показників: ціннісні орієнтації; професійна мотивація; емоційний інтелект.

5. Проєктування і розроблення моделі формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій, котра містить такі складові: *мету* як формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів засобами Smart-технологій; використані *методологічні підходи та педагогічні теорії*: розвивального, проблемного, диференційованого, евристичного, знаково-контекстного, дистанційного, персоніфікованого, змішаного навчання; *педагогічні умови* формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук та методика їх реалізації; *критерії, показники та рівні* сформованості професійно-педагогічної компетентності магістрантів.

Модель орієнтована на позитивний результат (позитивну динаміку формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук) і передбачає можливість моніторингу та корекції цього процесу.

6. Визначення і обґрунтування педагогічних умов ефективного формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій. Необхідно відзначити розроблену автором методику реалізація педагогічних умов та шляхи її упровадження в освітній процес вищої школи. В основу реалізації першої педагогічної умови – *створення інноваційного контенту дисциплін педагогічного циклу в контексті таксономічного підходу задля змістового забезпечення Smart-технологій* – покладено такі теоретичні та методичні підходи, як: міждисциплінарна інтеграція, таксономічний підхід, технологія «згорнутих інформаційних структур»; змістова персоніфікація та індивідуалізація змісту дисциплін з урахуванням можливостей Smart-технологій через використання модульно-варіантної розробки змісту дисциплін у трьох варіантах складності на основі технології згорнутих інформаційних структур; когнітивна модель пофазового засвоєння знань; цифровий репозитарій навчально-методичних матеріалів дисциплін педагогічного циклу підготовки магістрантів з освітніх наук. Запровадження другої педагогічної умови – *упровадження дуальної освіти як засобу формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів в умовах використання Smart-технологій* – мало на меті подолання розриву між теоретичною та практичною складовою освіти. Методичне забезпечення цієї педагогічної умови включало різноманітні інтерактивні форми роботи: онлайн-зустрічі зі стейкхолдерами у форматі панельних дискусій; практико-орієнтовані технології – Case-stady та проєктну технологію. Посилення практичної спрямованості *змісту освіти* відбувалося за рахунок перегляду програм асистентської та переддипломної практик. Оволодіння функціями тьютора здійснювалося через використання різних форматів занять: *імпресингових та меморайзингових* занять з метою набуття алгоритмів умінь викладацької діяльності через конспектування, складання глосаріїв, залучення викладачів-практиків та роботодавців до викладацької діяльності; *тренінгових* занять для закріплення професійних знань та вмінь через використання рольових і ділових ігор, вебінарів; заняття

колегіальної авторизації через такі форми, як: курсові проєкти, реферати, усні доповіді; *асесмент* у вигляді експертування навчальних робіт, оцінювання колегіальних екзаменів; *атестаційні заняття* через використання модульного та екзаменаційного тестування, практико-орієнтованих завдань; навчання на робочому місці, неформального навчання, інформального навчання, соціального навчання, стажування й наставництва.

Третя педагогічна умова – *забезпечення цифрової грамотності магістрантів з освітніх наук у процесі суб'єктної діяльності з використанням Smart-технологій* – правомірно була обрана автором тому, що цифрова грамотність є основою формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів та умовою здійснення двох попередніх педагогічних умов. Методика реалізації педагогічної умови включала використання навчальних завдань, побудованих на *технології BYOD*; можливостей *соціальних мереж* (налаштування на конкретну ситуацію; адаптація теоретичного матеріалу у практичне знання; дидактичне спілкування у процесі уточнення питання); мультимедійних презентацій, виконаних у програмових пакетах Microsoft Power Point або Macromedia Flash; різні форми подання матеріалу за допомогою інтерактивних засобів: інтерактивних дошок Smart Boards, інтерактивних дисплеїв Sympodium.

Позитивна динаміка одержаних результатів, належно оброблених програмою MS Excel методами математичної статистики, дає підстави для висновку, що теоретичні положення і практичні результати дослідження є вагомими та переконливими.

Загальні висновки структуровані, повністю відповідають сформульованим завданням та змісту самої роботи та впливають з її основних положень. Вважаємо, що мета роботи досягнута і всі поставлені завдання виконано.

Повнота викладу результатів в опублікованих працях

Основні результати дослідження опубліковано в 30 працях, з яких 8 – у фахових виданнях України, 4 – у зарубіжних періодичних виданнях, 6 –

у виданнях, індексованих міжнародною наукометричною базою Index Copernicus, 2 – у колективних монографіях, 10 – статті в інших виданнях. Зміст, обсяг та кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії і надають автору право публічного захисту дисертаційного дослідження.

Зауваження і побажання

Разом із позитивною оцінкою змісту дисертації, рівня її виконання, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і окреслити коло питань, які потребують додаткових роз'яснень з боку дисертанта:

1. Автором розроблено структуру (за компонентами) професійно-педагогічної компетентності магістра, визначено критерії її сформованості. Вважаємо, цей матеріал необхідно було розмістити у дисертації перед поданням моделі формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів, оскільки саме на формування виокремлених компонентів професійно-педагогічної компетентності магістрантів і спрямована розроблена модель.

2. Автором здійснено глибокий аналіз змісту фахових дисциплін та їх можливостей щодо розвитку професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій. Водночас недостатньо уваги приділено магістерським роботам, які мають важливе значення у розвитку дослідницької компетентності магістрантів, їх здатності до наукового пошуку.

3. Цікавим напрямом розширення предметного поля у дослідженні, обраної дисертантом, проблеми є вивчення можливостей неформальної освіти у формуванні професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій. Вважаємо такий напрям дослідження – сучасним та перспективним.

4. Для дослідження обраної проблеми автор використав систему методологічних підходів. На наш погляд, робота виграла б, якщо б серед

методологічних підходів був андрагогічний підхід, оскільки магістрантів можна вважати дорослими учнями, а тому врахування принципів андрагогіки в організації освітнього процесу є доречним.

5. У дисертації зустрічаються мовленнєві і стилістичні огріхи.

Висловлені зауваження і побажання мають дискусійний характер та суттєво не впливають на належний науково-теоретичний рівень дисертації Сапогова Микити Володимировича.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота «Формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій» є самостійним, завершеним, оригінальним дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати в галузі теорії і методики професійної освіти, які в сукупності є суттєвими для теорії і практики формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами), Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її автор – Сапогов Микита Володимирович – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта.

Доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України
Сисосва Світлана Олександрівна

Сисосва С.О.

Особистий підпис *Сисосва С.О.*
стверджую
Начальник загального відділу
Національної академії педагогічних
наук України *Сисосва С.О.*